

OVERZICHT DER BESCHIKBARE GEGEVENS OVER
INSECTENPLAGEN IN ONZE BOSSCHEN EN ANDERE
HOUTOPSTANDEN IN HET JAAR 1946

(A survey of the available data on insect pests in forests and other ligneous growths
in the Netherlands in 1946. Summary on p. 6)

door

E. T. G. ELTON.

(Biologisch Laboratorium „Hoenderloo“)

Dit overzicht is samengesteld uit gegevens verkregen door de jaarlijksche enquête van het Comité ter Bestudeering en Bestrijding van Insectenplagen in Bosschen en uit eigen waarnemingen. De bedoelde enquête werd gehouden onder de als „waarnemers“ bij het bovengenoemde comité ingeschreven personen, wien wij op deze plaats voor hun medewerking onze dank brengen.

Groote dennensnuittor (*Hylobius abietis* L.)

Deze kever was vooral op de Veluwe talrijk en veroorzaakte op eenige plaatsen ernstige schade (o.a. bij Hoog Soeren). Ook uit de omgeving van Hilversum (Corversbosch) werd ernstige schade gemeld aan Oostenrijksche dennen. Uit de achterhoek werd plaatselijk voorkomende lichte beschadiging gemeld; evenzoo uit Oostelijk Noord-Brabant, met uitzondering van De Rips, waar de aantasting iets zwaarder was. In het algemeen werden lariks en douglas het meest aangetast.

Kleine dennensnuittor (*Pissodes notatus* F.)

Zeer ernstige aantasting van Oostenrijksche- en Corsicaansche dennen in het duingebied bij Wijk aan Zee, Heemskerk, Castricum, Bakkum. Lichte aantasting bij Blerick (N. Limburg).

Grijze dennensnuittor (*Brachyderes incanus* L.)

Op de Veluwe plaatselijk lichte tot matige aantastingen o.a. aan Corsicaansche dennen.

Eikelboorder (*Balaninus glandium* Mrsh)

Bij Esbeek (N.B.) vrij ernstige aantasting van inlandsche eikels.

Dennenscheerder (*Myelophilus piniperda* L.)

Sinds 1945 nog steeds de meest ernstige plaag onzer dennenbosschen. De hoop dat deze plaag in 1946 door de gepropageerde bestrijdingsmaatregelen onderdrukt zou kunnen worden is niet in vervulling gegaan. Dit is althans gedeeltelijk te wijten aan het algemeen tekort aan werkrachten. Bij bosschen aan de Duitse grens trad immigratie van dennenscheerders uit de slecht onderhouden Duitse bosschen op. Waarschijnlijk als gevolg hiervan was de aantasting van een bepaald complex bij Groesbeek zoo sterk, dat vele boomen stierven en anderen moesten worden geveld.

Ernstige aantasting werd gemeld uit Steenwijkerwold, Enschede, Hilversum, de Zuid Veluwe, 's Heerenberg, Groesbeek, Oostelijk Noord-Brabant, Loon op Zand, Mook. Lichtere aantastingen uit Ameland, Z.O. Friesland, Drente, Willemsoord, Haaksbergen, Het Loo, Hoog Soeren, Beekbergen, 's Graveland, Zeist, Ede, Oisterwijk, Esbeek, Blerick, Zooals gewoonlijk zijn deze aantastingen plaatselijk.

Sparrenbastkever of *reuzenbastkever* (*Dendroctonus micans* Kugel.)

Zeer ernstige schade aan *Picea sitchensis* Carr. bij Losser (Twente). Matige schade bij Putten (o.a. aan *Picea orientalis* Carr) en bij Apeldoorn (*Picea sitchensis* Carr.)

Eikenspintkever (*Eccoptogaster intricatus* Rtzb.)

Lichte schade door secundaire aantasting bij 's Heerenberg.

Zwarte dennenbastkever (*Hylastes ater* Payk.)

Ernstige schade aan natuurlijke opslag van 2 jarige grovedennen bij Elspeet.

Elzenhaantje (*Agelastica alni* L.)

Ernstige schade in Oostelijk Noord-Brabant en bij Steenwijkerwold. Lichte schade bij Willemsoord.

Eikenaarvloo (*Haltica quercetorum* Fondr.)

Evenals in 1945 vormde dit kevertje een zeer ernstige plaag voor het eikenhakhout. Geheele opstanden waren bruin gekleurd. Opgaande boomen schijnen in den regel niet aangetast te worden, tenzij er sterk aangetast eikenhakhout in de buurt staat.

Ernstige aantasting kwam voor in Z.W. Friesland, Drente, Overijssel, de Veluwe en de Utrechtse heuvelrug. In deze gebieden kwamen slechts weinig plaatsen voor met lichte of matige aantasting, o.a. Gees, Emmen en Haaksbergen. Ook in de duinstreek kan dit kevertje schade-lijk optreden, ernstige aantasting werd ons uit Wassenaar gemeld.

Uit de Achterhoek werd geen schade gemeld; uit Noord Limburg slechts lichte aantasting bij Blerick.

Heidehaantje (*Lochmea suturalis* C. G. Thoms.)

Hoewel dit kevertje strikt genomen geen bosch insect is, en er bij de antwoorden op onze enquête geen melding van zijn optreden gemaakt werd, lijkt het toch wenschelijk hier vast te stellen dat dit insect in 1946 evenals in 1945 buitengewoon groote schade aan de heide heeft toegebracht, zoodat zij o.a. op tal van plaatsen, op de Veluwe, niet in bloei kwam.

Wilgenhaantjes (*Phyllodecta* sp.)

In het afgelopen jaar vormden deze kevertjes voor de wilgen onzer vrienden een plaag zooals in deze mate slechts zelden is waargenomen. Door de ontbladering stond de groei van het jonge lot geheel stil. Het was vooral *Salix viminalis* L. die het ontgelden moest. Kaalvreterij werd gemeld uit Kuilenburg, Vuren, Beesd, Land van Maas en Waal en Zuthem (O.).

Onder „wilgenhaantjes” verstaat men gewoonlijk twee moeilijk te onderscheiden soorten: *Phyllodecta vulgatissima* L. en *Ph. vitellinae* L. Uit Kuilenburg, Vuren en Land van Maas en Waal werd *Ph. vulgatissima* L. als dader opgegeven.

Bastaardsatijnvlinder (*Nygmia phaeorrhoea* Don.)

Ernstige aantasting van duindoorns op een aantal plaatsen in de duinstrook tusschen Overveen en Bakkum. Uit Heemskerk en Wijk aan Zee werd zelfs sterfte als gevolg van de aantasting gemeld. In de omgeving van Den Haag kwam slechts lichte aantasting voor.

Ringelrups (*Malacosoma neustria* L.)

Lichte aantasting van vruchtbomen bij Steenwijkerwold.

Roodstaartrups (*Meriansborstel*, *Dasychira pudibunda* L.)

Van deze rups werd neigens vreterij van eenige betekenis gemeld. Wel ontvingen wij bericht van een massaal optreden der vlinder in het Speulder en Sprielder Bosch (Veluwe). De nakomelingschap dezer vlinders moet echter bijna geheel te gronde zijn gegaan, aangezien hier later geen vreterij van eenig belang werd geconstateerd.

Kleine wintervlinder (*Cheimatobia brumata* L.)

Lichte aantasting van inlandsche eiken te Willemsoord, vrij ernstige aantasting bij Esbeek. Verder heeft deze rups op vele plaatsen in het land tezamen met de eikenbladroller vrij veel schade aangericht.

Wilgenhoutrups (*Cossus cossus* L.)

Ernstige schade bij Denekamp aan Esch en Eschdoorn en bij Steenwijk aan wilgen.

Gammavvlinder (*Plusia gamma* L.)

De rupsen van deze vlinder vormden in 1946 op vele plaatsen een ernstige plaag voor verscheidene landbouwgewassen. Ernstige schade aan Kardinaalsmuts (*Evonymus europaea* L.) werd ons gemeld uit Den Haag en omstreken.

Dennenlotrups (*Evetria* (= *Retinia*) *buoliana* Schiff.)

Ernstige schade aan grovedennen op verscheidene plaatsen in Oostelijk Noord-Brabant.

Eikenbladroller (*Tortrix viridana* L.)

Over de geheele Veluwe kon aantasting door de eikenbladroller geconstateerd worden, echter in sterk wisselende mate; bij Beekbergen en op de „Hoge Veluwe” o.a. vrij sterk. Vrij ernstige aantasting werd ook nog gemeld uit Gees (D.) en Esbeek; lichte aantasting uit Laren (Gld.), Boekelo en Vijlen (L.).

Kardinaalsmutsmot (*Yponomeutha evonymella* Scop.)

Ernstige aantasting van kardinaalsmuts bij Overveen.

Epiblema proximana H.S.

Lichte aantasting van *Abies grandis* Lindl. bij Putten. Ook in 1945

was lichte aantasting van *Abies grandis* bij Putten waargenomen, dit werd echter abusievelijk niet in het „Overzicht” over dat jaar (Med. 15 v.h. Comité ter Bestudeering en Bestrijding van Insectenplagen in Bosschen) vermeld.

Epiblema tedella Cl.

Ernstige aantasting van fijnsparren en sitkasparren bij Staphorst; vrij ernstige aantasting van fijnsparren bij Hoenderloo; lichte aantasting bij Otterlo.

Lariksmotje (*Coleophora laricella* Hb.)

Evenals het vorig jaar lichte schade over het geheele land. Méér dan lichte schade werd slechts gemeld uit Steenwijkerwold, Willemsoord en Hengelo (Gld.).

Beukenmot (*Chimabacche fagella* Schiff.)

Ernstige vreterij werd slechts geconstateerd aan een laanbeplanting bij Otterlo. Vermeld dient te worden, dat dit rupsje, behalve op beuk, berk en inlandsche eiken, ook op de Amerikaansche eik voorkomt en daardoor tot een der weinige inlandsche insecten behoort, die op deze exoot zijn overgegaan.

Beukengalmug (*Mikiola fagi* Htg.)

De beukengalmug was in 1946 buitengewoon talrijk. Sterke aantastingen waren echter zeer plaatselijk: zij beperkten zich vaak tot slechts een enkele boomgroep, maar aan deze boomen was dan ook bijna ieder blad zwaar beladen met de \pm 1 cm lange, spitse galletjes. Sterke aantastingen werden gemeld uit Beekhuizen, Arnhem, Hoenderloo, 's-Graveland; minder ernstige aantasting uit Boekelo, Eibergen en Zeist.

Slakvormige bastaardrups van de linde (*Caliroa annulipes* Klg.)

Slechts lichte beschadiging aan *Tilia cordata* Mill. bij Overveen.

Dennenbladwesp (*Diprion pini* L.)

Lichte aantasting bij Beekbergen, Hulshorst, Loon op Zand en Bergen. Alle meldingen hadden betrekking op vreterij aan groveden, alleen bij Bergen aan *Pinus mugo* Turra.

Nematus erichsoni Htg. (Kolonievormende lariksbladwesp)

Lichte aantasting van Japansche lariks bij Esbeek (N.B.).

Lygaeonematus wesmaeli Tricht. (Lariksbladwesp van het langlot)

Lichte aantasting bij Beekbergen.

Lygaeonematus laricis Htg. (gewone lariksbladwesp)

Ernstige aantastingen bij Boxtel en 's-Heerenberg.

Sparrenbladwesp (*Lygaeonematus abietum* Htg.)

Ernstige aantasting van fijnsparren bij Willemsoord en Grollo (D.): minder ernstige aantasting bij Steenderen (G.) en Oisterwijk. Lichte aantasting op de Zuid Veluwe, bij Laren (Gld.) en bij 's-Heerenberg.

Spinnende lariksbladwesp (*Cephaleia alpina* Klug.)

Zeer ernstige aantasting van Japansche lariks bij Gieten, Schoonlo en Gees.

Neurotoma nemoralis L.

Kaalvreterij van *Prunus virginiana* L. bij Westermient op Texel.

Beukenwolluis (*Cryptococcus fagi* Bärenspr.)

Slechts hier en daar lichte aantasting n.l. bij Bloemendaal, Boekelo, Ugchelen en 's-Graveland.

Douglaswolluis (*Gilletteella* (= *Chermes*) *cooleyi* Gill.)

Vergeleken bij 1945 is de aantasting toegenomen, echter nergens in ernstige mate. Lichte aantastingen kwamen over de geheele Veluwe voor, en verder bij Laren (Gld.), Zeist, Oisterwijk en in Oostelijk Noord-Brabant.

Wolluis van de weymouthden (*Pineus strobi* Htg.) ¹⁾

Lichte aantasting bij Ugchelen, vrij sterke aantasting bij Hoenderloo.

Beukenbladluis (*Phyllaphis fagi* L.)

Dit steeds zeer algemeene insect vormde in Mei en Juni 1946 een ernstige plaag van de beuk. De luizen doen de bladeren verschrompelen en verdorren. Vooral jonge boomen hadden het zwaar te verduren en bezaten soms geen enkel groen blad meer. De vliegende exemplaren vormden soms een lichte nevel om de boomen heen. De sterke aantastingen waren plaatselijk zeer beperkt. Aantastingshaarden werden vooral in Drente en op de Veluwe geconstateerd. Uit Overijssel kwam slechts één melding binnen (Boekelo) evenals uit Noord Brabant (Oisterwijk). Ook bij Valkenburg (L.) kwam een buitengewoon sterke aantasting voor. Het is zeer waarschijnlijk dat deze plaag algemeener is geweest dan het aantal meldingen zou doen vermoeden.

Sparregalluis (*Sacciphantes abietis* L.)

Lichte beschadiging aan *Picea excelsa* Link en *P. canadensis* B.S.P. bij Castricum.

Elatobium abietina Wlk. (= *Aphis abietina*).

Vrij sterke aantastingen van blauwsparren door deze luis kwamen voor bij Aerdenhout en Bloemendaal.

Diverse waarnemingen.

Bij Hulshorst en Hoenderloo werden zeer lichte aantastingen door het mineerende snuitkevertje *Brachonyx pineti* Payk waargenomen. Bij Oisterwijk werd een jonge berkenaanplant kaalgevreten door een „grijsge-spikkeld snuitkevertje”, dat niet nader gedetermineerd kon worden. Schade door boktorren aan populieren op een kweekery werd ons gemeld uit Haarlem. De soort kon niet geïdentificeerd worden, het was echter noch de groote-, noch de kleine populierenboktor. Dat eenige der boven-

¹⁾ Zeer gewaardeerde hulp bij het determineeren en het oplossen van nomenclatuurmoeilijkheden bij deze en andere hier genoemde plantenluizen ondervond ik van den Heer D. Hille Ris Lambers.

genoemde insecten niet gedetermineerd konden worden, kwam doordat wij geen materiaal er van in handen kregen.

SAMENVATTING.

Het bovenstaande is samengevat in de tabellen I en II.

SUMMARY.

The above is summarised in the tables I and II, the legends of which are in Dutch and English.

The data for this survey were obtained from the annual questionnaire returned by a number of persons registered as "observers" with the "Comité ter Bestudeering en Bestrijding van Insectenplagen in Bosschen" (Council for Investigation and Control of Insect Pests in Forests).

Plantensoort / <i>Plant species</i>	Aangetast door / <i>Attacked by</i>
<i>Pinus sivestris</i> L.	<i>Pissodes notatus</i> F. <i>Brachyderes incanus</i> L. <i>Myelophilus piniperda</i> L. <i>Hylastes ater</i> Payk. <i>Evetria</i> (= <i>Retinia</i>) <i>buoliana</i> Schiff. <i>Diprion pini</i> L.
<i>Pinus Strobilus</i> L.	<i>Pinus strobi</i> L.
<i>Pinus Mugo</i> Turra v. <i>mughus</i> Zenari	<i>Diprion pini</i> L.
<i>Pinus nigra</i> Arn. v. <i>corsicana</i> Loud.	<i>Hyllobius abietis</i> L. <i>Pissodes notatus</i> F. <i>Brachyderes incanus</i> L.
<i>Pinus nigra</i> Arn. v. <i>austriaca</i> Endl.	<i>Hyllobius abietis</i> L. <i>Pissodes notatus</i> F.
<i>Abies grandis</i> Lindl.	<i>Hyllobius abietis</i> L. <i>Epiblema proximana</i> H.S.
<i>Picea excelsa</i> Link	<i>Epiblema tedella</i> Cl. <i>Lygaeonematus abietum</i> Htg. <i>Sacciphantes abietis</i> L.
<i>Picea pungens</i> Engelm.	<i>Elatobium abietina</i> Wilk.
<i>Picea stichensis</i> Carr.	<i>Dendroctonus micans</i> Kugel. <i>Epiblema tedella</i> Cl.
<i>Picea orientalis</i> Carr.	<i>Dendroctonus micans</i> Kugel.
<i>Pseudotsuga Douglasii</i> Carr.	<i>Hyllobius abietis</i> L. <i>Gilletteella</i> (= <i>Chermes</i>) <i>cooleyi</i> Gill.
<i>Larix decidua</i> Mill. en/and <i>L. leptolepis</i> Murr.	<i>Hyllobius abietis</i> L. <i>Coleophora laricella</i> Hb. <i>Cephaeleia alpina</i> Kug. <i>Lygaeonematus wesmaeli</i> Tricht. " <i>laricis</i> Htg. <i>Nematus erichsoni</i> Htg.

Plantensoort / <i>Plant species</i>	Aangetast door / <i>Attacked by</i>
<i>Quercus robur</i> L.	<i>Balaninus glandium</i> Mrsh. <i>Eccoptogaster intricatus</i> Rtzb. <i>Haltica quercetorum</i> Fondr. <i>Tortrix viridana</i> L. <i>Cheimatobia brumata</i> L.
<i>Hippophaës rhamnoides</i> L.	<i>Nygmia phaeorrhoea</i> Don.
<i>Tilia cordata</i> Mill.	<i>Caliroa annulipes</i> Klg.
<i>Alnus</i> sp.	<i>Agelastica alni</i> L.
<i>Acer</i> sp.	<i>Cossus cossus</i> L.
<i>Fagus silvatica</i> L.	<i>Chimabacche fagella</i> Schiff. <i>Mikiola fagi</i> Htg. <i>Cryptococcus fagi</i> Bärenspr. <i>Phyllaphis fagi</i> L.
<i>Evonymus europaea</i> L.	<i>Plusia gamma</i> L. <i>Yponomeutha evonymella</i> Scop.
<i>Prunus virginiana</i> L.	<i>Neurotoma nemoralis</i> L.
<i>Salix viminalis</i> L.	<i>Phyllodecta</i> sp.
<i>Salix</i> sp.	<i>Cossus cossus</i> L.
Vruchtboomen <i>Fruit trees</i>	<i>Malacosoma neustria</i> L.
<i>Fraxinus</i> sp. ²⁾	<i>Cossus cossus</i> L.

Tabel I — De in 1946 opgetreden schadelijke insecten gerangschikt naar het beschadigde gewas.

Table I — The insect pests that were in evidence in 1946 grouped according to their host plants.

Insectensoort / <i>Insect species</i>	Provincies / <i>Provinces</i>										
	Friesland	Groningen	Drenthe	Overijssel	Gelderland	Utrecht	N.-Holland	Z.-Holland	Zeeland	N.-Brabant	Limburg
<i>Hylobius abietis</i> L.					abc		a			bc	
<i>Pissodes notatus</i> F.					.		a				c
<i>Brachyderes incanus</i> L.					c						
<i>Balaninus glandium</i> Mrsh.					c					b	
<i>Myelophilus piniperda</i> L.	c		c	ac	abc	c	ac			abc	ac
<i>Dendroctonus micans</i> Kugel.				a	a						
<i>Eccoptogaster intricatus</i> Rtzb.				a	a						
<i>Hylastes ater</i> Payk					a						
<i>Agelastica alni</i> L.				ac						a	
<i>Haltica quercetorum</i> Fondr.	A		A	A	A	A				B	C
<i>Phylloctea</i> sp.				A	A						
<i>Nygmia phaeorrhoea</i> Don.							a	c			
<i>Malacosoma neustria</i> L.				c							
<i>Cheimatobia brumata</i> L.				c						c	
<i>Cossus cossus</i> L.				a							
<i>Plusia gamma</i> L.								a			
<i>Evetria</i> (= <i>Retinia</i>) <i>buoliana</i> Schiff.										a	
<i>Tortrix viridana</i> L.			a	c	b		a			b	c
<i>Yponomeutha evonymella</i> Scop.											
<i>Epiblema proximana</i> H.S.					c						
<i>Epiblema tedella</i> Cl.				a	b						
<i>Coleophora laricella</i> Hb.				Ca	Ca	C	c			C	c
<i>Chimabacche fagella</i> Schiff.					a						
<i>Mikiola fagi</i> Htg.				c	ac	a	a				
<i>Caliroa annulipes</i> Klq.							c				
<i>Diprion pini</i> L.					ac		c			c	
<i>Nematus erichsoni</i> Htg.										c	
<i>Lygaeonematus wesmaeli</i> Tricht.					c						
" <i>Laricis</i> Htg.					a					a	
" <i>abietum</i> Htg.			a	a	bc						
<i>Cephaleia alpina</i> Klug.			a								
<i>Neurotoma nemoralis</i>							a				
<i>Cryptococcus fagi</i> Bärenspr.				c	c		c				
<i>Gilletteella</i> (= <i>Chermes</i>) <i>cooleyi</i> Gill.					C	c				c	
<i>Pineus strobi</i> Htg.					b						
<i>Phyllaphis fagi</i> L.			a	a	a					a	a
<i>Sacciphantes abietis</i> L.							c				
<i>Elatobium</i> (= <i>Aphis</i>) <i>abietina</i> Wlk.							b				

Tabel II — De graad van aantasting in de verschillende provincies.

Table II — The degree of infestation in the different provinces of the Netherlands.

- A. = Heavy infestation (defoliation in the case of leaf eating insects).
 a. = *Idem*, local.
 b. = Moderate infestation.
 b. = *Idem*, local.
 C. = Slight infestation.
 c. = *Idem* local.
 d. = Secondary infestation.

- A. = Zware aantasting (eventueel kaalvreterij).
 a. = *Idem*, plaatselijk.
 B. = Matige aantasting.
 b. = *Idem*, plaatselijk.
 C. = Lichte aantasting.
 c. = *Idem*, plaatselijke.
 d. = Secundaire aantasting.